

Předně, že je to účelné a hospodárné, dále, že rozhodnutí o takových zabezpečovacích opatřeních nemůže učiniti správní úřad, poněvadž právě tyto statky jsou chráněny zákony ústavními a může proto jen nestranný soudce o té věci rozhodnouti, aby uchránil společnost od dalších zel.

Z toho je patrné, že doručení do polepšovny přímo tr. rozsudkem bylo by si jen v zájmu spravedlivého posouzení přáti, neboť jako v řízení adhaesním i zde patrna je vnitřní souvislost obou problémů. Celá agenda nad to byla by velmi zjednodušená, při tom lacinější a spravedlivější.

Ať už je přípustno řízení adhaesní z těch či oněch důvodů, vidíme-li, že nemůže škoditi správnému a spravedlivému posouzení tr. věci, ba že ji jen více osvětluje a vinníka staví do pravého a ostřejšího světla, mám za to, že by měla proto tato instituce důkladněji býti vybudována.

## Monarchie a republika.

Kozáček Em. (Brno).

Vědecké třídění států na monarchie a republiky je starý biud, který v dnešní své nejrozšířenější podobě se táhne už od Machiavelliho, vlastně v podstatě až z antiky. Otázka po formách státních se počítavala vždy velmi důležitou i zajímavou. Mnoho se o ní mluvilo a psalo, prosíavená a nedotknutelná antithesa monarchie — republika se podepírala se všech možných stran a přes všechnu námahu vždy se bortila a bortí dodnes. V dřívějších časech lidé tuto otázku nedovedli uchopit právnický, přemýšleli o ní dlouho ryze politicky a sociologicky. Ale všecko marně; jasný pojmový obsah a rozdíl monarchie a republiky nevypracovali. Proto v nové době se pokusili tuto protivu podepřít z hlediska právnického.

Z těchto právnických pokusů pokládám za nejbystřejší a nejmodernější odůvodnění Bernatzikovo, a proto mi také hlavně půjde o ně.

Hledá se tedy právnický pojem a rozdíl monarchie a republiky.

Pokusy se staly s různými kriterii:

1. Nejnavivnější vidí rozdíl v menší (rep.) neb větší (monarch.) moci hlavy státu; intensitu moci pak zjistíme přímo z ústavy. — Avšak: přirovnajme Spoj. Státy americké k Anglii nebo Belgii, nebo Cromwella k dnešnímu anglickému králi. Všimněme si dále, že v monarchii je často omezován panovník v soudnictví, zákonodárství, že parlament uplatňuje vliv na jmenování ministrů. Je zde již vlastně republika? (Mirabeau tak míní.) Nebo je monarchie pouze monarchií absolutní? Historie učí, že absolutní monarchie trvaly ve střední Evropě nejvýše po tři století, to tehdy, když se tvořily velké celky státní. A přece všichni lidé mluví o monarchii i v jiných případech a déle, až do dnes.

2. Jiný pokus doufá, že našel kriterion v dědičnosti panovníkově. Co však volební monarchie (Německo, Čechy, Polsko, Uhry) a dědičná republika Holandsko?

3. Opět jiný v neodpovědnosti, nedotknutelnosti panovníkově, ale nevšímá si, že v monarchiích (Německo, Anglii) byli králové sesazováni a tedy dotknutelní i odpovědní.

4. Pro kriterion »z boží milosti« nenajdeme vůbec právního důvodu; to můžeme o republice tvrdit stejně směle.

5. Nejvíce přivrženců a nejdůmyslnějšího propracování si našlo antiické kriterion počtu vládnoucích osob. Doma, v antice, je chápali zcela správně sociologicky, o právníckou formuaci se nepokoušeli, ani jí netušili. V nové době se tohoto kriteria zmocnili právníci. Jellinek je formuje takto: V monarchii se vládní vůle tvoří procesem fyziologickým (v hlavě monarchově, v republice procesem právníckým (normově sformovaným hlasováním atd.) Nehledíc k neprávníckému pojetí pojmu vůle (juristicky neznamená nic, než přičitatelnost normy k jejímu tvornému subjektu, »zákonodárci«), jak tuto míru nastrčíme na diktaturu (Cromwell, Napoleon jako konsul), nebo na dvojkrálovství ve Spartě. U Germánů pak všichni spolubratři byli spolukráli (z toho se vyvinulo učení o společné ruce a instituce spoluregentů). Nebo když stát patří nějaké korporaci (řádu duchovnímu, obchodní společnosti na př. Liberia)?

Otcové tohoto kriteria, Řekové, do této chyby neupadli. Ti chápali monarchii i aristokracii zcela jinak než my. Neznali práva ústavního, znali jen skutečnou, reální »politiku« (obec). Na ústavu hleděli tedy jako na skutečnost, ne jako na souhrn určitých zákonů. V ústavě viděli skutečnou, kausální organizaci lidí podle příkazů mravních. Neměli představy o státě jako právním subjektu. Ovšem Platón tvoří ze státu jednotku, individuum, oduševňuje jej, ale to odpovídá jenom jeho všeodduševňující filosofii a nic nepraví o vztahu k právu. Připisuje pouze zvláštní duši organizaci lidí. Na zákonodárství, soudnictví, vládu hledí jako na část státu, na funkci právního subjektu. Řekové neznají vůbec zastupování státu, protože stát vůbec není zjevem právním, nějakou jednotkou, která by se dala zastupovat. Každý úředník je sám o sobě pánem, vládcem, ne orgánem neb zástupcem státu. Stát však pánem není. Každý úřad musí jednati ve prospěch celku — státu, stát sám však nijaké vládní výsosti nemá.

Příznačným pro takovéto realistické chápání právních zjevů jest způsob, jakým Aristoteles ospravedlňuje otroctví jako právní institut tím, že někteří lidé už se rodí se schopností k vládě, jiní k tomu aby byli ovládáni. Vidíme tu matení faktické způsobilosti s právním nárokem. Proto bylo řecké právo právem násilí. Státní moc nebyla pojmem právním, monarchou byl ten, kdo skutečně vládl, ať z důvodu jakéhokoliv. Monarcha byl i demagog. (Tu přímo hmatáme indentifikaci moci a práva.) Skutečně může vládnouti, kdo to dovede a to bývají právě ti nejlepší (aristokracie). To je zákon, ovšem že kausální, nějaké zákony ústavní

nemají v řeckém ovzduší smyslu. A podle tohoto kausálního zákona často vlastně nevládne ani král, nýbrž de facto na př. jeho milenka, kde se král lidu vděčí a plní jeho vůli, vládne konec konců i lid. Ideje mrtvých vládnou, zákony, protože přímo naše jednání motivují, vládnu, všecko z části vládne a je ovládáno, i absolutní monarcha je ovládán. Circulus vitiosus. To jsou důsledky realistického pohledu na stát, kde pro právní titul vlády není smyslu.

Řekové pro právní nároky vůbec znali pouze titul soukromoprávní. Tak i pro starý, nábožensky zbarvený institut patriarchálního království (*βασιλεία*). To je druhá forma vládní, jejíž dozvuky se zachovaly na dlouho a spojeny s hořejším názorem, že vládce k panování jiné legitimace než svého talentu nepotřebuje, a že pro něj není zákonů, když je sám dělá, nadchly řecké státovědce k zbožnění králů.

Na vrcholu své kultury znali Řekové jen vládní formu, již my říkáme republika a náboženský patriarchát. Naše veřejnoprávní monarchie jim byla neznáma.

Z podobných příčin i v Římě mohla se změnit republika jen v theokratickou despotii. V Římě, za republiky, mělo vládu v rukou mnoho úředníků, ne stát, za monarchie soustředil všechny úřady v sobě císař. Císař, to byla ztělesněná moc a síla — tedy právo, božství. Římané již ostře odlišili právo od morálky, ale právního pojmu státu také ještě nevytvořili (jen soukromoprávní  *fiscus*).

Takové názory jsou pochopitelné v antice. V dnešní právní vědě jsou však možné jen methodickou neujasněností, pomíšením politického a právního hlediska. Politika počítá se skutečnou mocí, právo s právem resp. povinností danou právním řádem. Obě se mohou velice rozcházet! Ovšem, že politik, ač musí od právních poznatků abstrahovati, nesmí ignorovati právní cit lidský. I politik si musí uvědomit, že není vládcem již ten, kdo vládnout dovede, nýbrž kdo vládnouti smí.

6. Methodickou popletenost, pro níž ztroskotávají všechna hořejší kriteria, jasně si uvědomil teprve Bernatzik a hleděl se jí ryze právníkou formulací vystříhat. Jeho kriterion je velmi originelní a hluboké:

Dnešní pojem monarchie má kořeny v názorech staroger-mánských, které se s antickými diametrálně rozcházejí, ačkoliv pozdějším stykem na sebe značně působily. Germáné už nehledí na ústavu jako na faktické uspořádání, nýbrž jako na komplex norem. Nerozeznávali ještě soukromého a veřejného práva, ale jejich pojem práva měl již všechny znaky dnešního. Zejména si je nepletli s morálkou. Celý politický život byl právem ovládán, stát nestál jako v antice mimo, nýbrž pod právem, poměry vrchnostenské byly poměry právními po výtce, t. j. vzájemnými právy a povinnostmi.

Právo vrchnostenské, právo na vládu, záviselo na vlastnictví půdy, bylo částí pánova jmění. Tak byla práva politická a soukromá pomíšena. Práva vrchnostenská byla stejně předmětem

právního obchodu jako soukromého. Lénem mohla přecházeti s půdou i od soukromých práv odděleně. To se stávalo často tak, že úřady, které spočívaly ve vlastnictví k půdě, byly i s ní dávány v léno. Při tom zbylé vrchní vlastnictví lenního pána, které právnicky bylo zdrojem onoho v léno daného práva politického, spolu s vlastnictvím alodním bylo zárodkem práva monarchického. Pro germánskou monarchii je příznačným toto spojení úředního postavení, které úředníku ukládalo též povinnost k zastupování, s právy soukromými. Takovéto soukromoprávní chápání veřejných úřadů, jevící se hlavně v zcizitelnosti a dědičnosti úřadu, prolínalo celým středověkým sociálním pořádkem a vniklo až do zřízení cechovních a obecních.

Přišla renesance a změnila i politické nazírání ve smyslu antickém: Vzniká pojem suverenity lidu, panovník je jen jeho sluhou; jedná-li proti svým povinnostem k národu, má být odstraněn (názor aristotelský). S protější strany (názor byzantsko-římský) vzniká pojem absolutního monarchy, bez onoho germánského úředního postavení. O tom, vychýlí-li se kde skutečný vývoj sem anebo tam, rozhodoval dle tehdejšího učení obsah společenské smlouvy: V prvním případě lid svou moc panovníku pouze postupuje (concedit), v druhém ji na něj zcela přenáší (transfert). Hobbes v tomto případě mluví o podrobení se národa. Občané jsou zde otroky, bez práv. V onom případě se blížíme republice, avšak i zde, dle nauky o smlouvách, nemůže být panovník sesazen, dokud dodržuje smluvní povinnost. Vyskytovali se však též radikální demokraté, kteří hlásali volnost odvolání smlouvy.

Tak vznikly nauky o suverenitě lidu a o suverenitě panovníka. Napomáhala jim též germánská představa panovníka — orgánu státu a panovníka soukromoprávněného. Germánské království jeví se jaksi sloučením obou extrémů. Jak se však mělo toto originální germánské království srovnati s recipovaným římským právem? Na tom se také právníci nadarmo mnoho napachtili; školeni na antickém myšlení, nedovedli z germánských právních prvků zkonstruovati postavení panovníkovo.

V římské právní vědě bylo dilléma: Buď je subjektem vlády panovník anebo stát. V prvním případě stát je pouhým objektem (doménou), občané předměty monarchovy libovůle, což odpovídá soukromoprávnímu pojetí. V druhém je panovník pouhým orgánem, tak jako na př. president v republice. Zde pozbýváme možnosti rozlišit mezi republikou a monarchií. V germánské monarchii byl totiž král také pouze orgánem státním.

Aby však tuto slavnou dispartici právnicky zachránil, Bernatzik se snaží z germánskoprávních prvků sestrojiti pojem specifické monarchie a protivou dostane pojem republiky sám sebou. Počíná si takto: Staví na německé konstrukci rozděleného práva. Každý úřad je subjektem určitých práv; pokud tato práva někdo vykonává, vykonává je pouze v zastoupení úřadu, jako jeho orgán. Schopnost však, státi se orgánem tohoto úřadu, byla závislá na podmínkách soukromoprávních, takže potud se jeví vykonávání úřadu výronem »vlastního« (sc.-soukrom.) práva. Oprávněný tu

má jakési vlastnické právo k úřadu. V monarchii se dělí tedy státní moc mezi stát — zde vystupuje panovník jako jeho orgán — a mezi monarchu z jeho »vlastního« práva. Jest tudíž v podstatě i u monarchy týž poměr, jako mezi beneficiem a beneficiantem.

Tato soukromoprávní legitimace (právě proto, že je soukromá) připouští, aby panovnická moc se sama o sobě zase rozdělila mezi spoluoprávněné, zcela podle zásad soukromoprávních. Po vzniku fideikomisu se dělí vládní moc mezi celou rodinu, pouze s určitými prerogativami majorátního pána. Mohou tedy býti monarchy i korporace, a to nejen dynastie, bývaly i duchovní řády, obchodní společnosti, kláštery. (Jest, myslím, pochybné, máme-li těmto posledním připisovati státní svrchovanost, jak činí Bernatzik, jsou-li samy jiné svrchovanosti podrobeny. Protože svrchovaná moc může býti pouze jedna, a to moc státu; kde jí není, není státu.)

Tímto rozbořem přichází Bernatzik k pojmu monarchie. Monarchie je takový stát, v němž určitá osoba na místo hlavy státu, jakožto státního orgánu, má své vlastní právo. Podle theorie o rozděleném právu jde u panovníka v monarchii o dvojí právo. Jedno, které náleží monarchovi jako státnímu orgánu, to náleží v republice presidentu rovněž, a druhé, které jest právem na ono orgánní postavení a jež jest monarchovo vlastní. Právě tohoto vlastního práva nemá president, jemu jest právo na vládu asi někým propůjčeno. Patrně nikým jiným, než zdrojem všeho práva, právním řádem. Kde však je zdroj onoho »vlastního« práva monarchova? Je-li právní řád zdrojem všeho práva, může býti pouze v tomto. V čem pak jest Bernatzikův rozdíl vlastního a nevlastního práva? V počátcích svého hořejšího rozboru vidí nepochybně Bernatzik ono »vlastní« právo v soukromém oprávnění. O stát patrimonijní, který jest považován za panovníkovo soukromé vlastnictví, tu nejde. Ten Bernatzik výslovně za monarchii nepovažuje. Avšak v dobách vyvinuté lenní soustavy vládl panovník na základě svého lenního vrchního vlastnictví a vlastnictví alodního, tedy na základě práva soukromého. Jakmile však byl jednou někdo králem zvolen, neb jakkoli se dostal na trůn z jiného důvodu než soukromoprávního, tím už bylo prokázáno, že to jeho soukromé právo samo na povolání na trůn nestačí. Tedy ani zde se nestal panovníkem ze svého »vlastního« práva. To tušil i Bernatzik, a proto ve svých dalších úvahách zavedl pojem »vlastního« práva do takových mlžin, že ani za předpokladu nejsmělejšího práva přirozeného bychom jej nedovedli jasně určit. Ostatně i celá hypotéza o soukromém právu na trůn předpokládá (aspoň pro právnícky tak zásadní rozdíl monarchie a republiky), že věříme v rozdíl mezi právem soukromým a veřejným. Není-li právně relevantního rozdílu, padá celý tento rozdíl již tím a netřeba ani historii dokazovati, že existují monarchie i ještě dnes, kdy o nějakém soukromém oprávnění panovníka nemůže být řeči.

Monarcha i president mají tedy stejné právo na vládu, které jim dává právní řád, jenže v monarchiích následkem určitých politických postulatů se obyčejně vyžadují jiné a více náležitosti k způsobilosti býti hlavou státu, ačkoliv i tu je myslitelný opak. Vzpomeňme jen na volby nových králů při vymření dynastií a volby presidentů, kdy designovaný president musí míti i více právem požadovaných vlastností než designovaný král.

Suverenita lidu znamená podle Bernatzika pouze, že nikdo z občanů nemá lepšího práva na vládu. (Myslím také, že nikdo, než ten, kdo právě vládne, stejně v monarchii i republice.) Tak v republice. V monarchii však mají někteří lidé lepší právo na základě rodových výsad, právní řád jim poskytuje přednost před ostatními, a sice přednost chráněnou v jejich vlastním zájmu. Proto monarchie se Bernatzikovi rovná aristokracii. Takové rodové výsady si však docela dobře představíme i v republikách. A bývaly v nich skutečně, vždyt »občanem« býval jenom někdo. Že to odporuje postulatů republiky jako demokracie, nic na právnickém meritu nemění (právě proto, že jde pouze o postulat, kategorii ryze politickou).  
Dokouzení přístě.)

## Péče o mládež a vysokoškolské studentstvo.

Z. N. (Brno.)

Osnova zákona o trestním soudnictví nad mládeží předpisuje v § 31, aby v trestním řízení byly co nejdůležitěji zjištěny všechny osobní, rodinné i majetkové poměry mladistvého, jakož i všechny ostatní okolnosti, důležité pro posouzení, jakého opatření proti mladistvému má býti použito, a výslovně ukládá soudům, aby užily k tomu cíli pomoci úřadoven pro péči o mládež, pokud takové budou při soudě zřízeny (§ 38). Také připadá našim zemským a okresním sociálním péčím o mládež vedle péče o mladistvé provinilce po odpykání resp. prominutí trestu též úkol účastniti se vyšetřování zmíněných poměrů jejich. Naše sociální péče o mládež pochopily, že má-li toto ustanovení zákonné býti prováděno ihned a nemá-li záhy upadnouti do šablony a státi se tak pouhou formalitou, že je dlužno, aby zde byli schopní lidé, kteří by se úkolu podjali a byli do jisté míry již zaučení ve funkce jim přikázané. Proto usilují o to, aby v době vydání zákona bylo zde již uvedeno v životě to, co se jim normuje. — V Brně prof. Kallab, předseda zemské komise pro sociální péči o mládež, poukázal správně na základní různost obou těchto činností přikázaných úřadovnám pro péči o mládež, onou činností vyšetřovací před hlavním líčením a péčí o provinilce po něm a na to, že různé úkoly vyžadují různých schopností a různých lidí. A je pro nás lichotivé, že za nejpovolanější k onomu prvému úkolu označil vysokoškolské studentstvo a obrátil se Obrodné Hnutí čs. studentstva se žádostí, aby věc organisovalo.